
COMPORTAMENTUL AMORAL: FORME, CAUZE, MODALITĂȚI DE COMBATERE (IN VIZIUNEA TINERILOR UTM-IȘTI)

Ion VANGHELI

Universitatea Tehnică a Moldovei, Departamentul Științe Socioumane, dr., conf. univ.
Chișinău, Republica Moldova

Autorul corespondent: Vangheli Ion, ion.vangheli@ssu.utm.md

AMORAL BEHAVIOR: FORMS, CAUSES, WAYS OF COMBAT (FROM THE PERSPECTIVE OF YOUNG STUDENTS OF TUM)

Abstract: *The article generalizes the visions regarding the forms of amoral behavior, their causes and the ways of combating, expressed by the young people from TUM from the faculties where the author worked as a teacher: Faculty of Computers, Informatics and Microelectronics, Faculty of Textiles and Printing and the Faculty of Food Technology. That information was selected, analyzed and generalized based on materials from assessments (attestations and exams) to the disciplines of Ethics, Communication, Law, Ethics and Professional Culture, Ethics and Basics of Communication, comprising students mainly from the full-time sections, but also those from the low frequency.*

Keywords: *ethics, morality, amorality, immorality, moral norms.*

Adnotare: *În articol sunt generalizate viziunile privind formele de comportament amoral, cauzele lor și modalitățile de combatere, exprimate de către tinerii de la UTM de la facultățile unde a activat autorul în calitate de profesor: Facultatea Calculatoare, Informatică și Microelectronica, Facultatea Textile și Poligrafie și Facultatea Tehnologia alimentelor. Informația respectivă a fost selectată, analizată și generalizată în baza materialelor de la evaluări (atestări și examene) la disciplinele Etică, Comunicare, Drept, Etica și cultura profesională, Etica și Bazele comunicării, fiind cuprinși studenți preponderent de la secțiile cu frecvența la zi, dar și cei de la frecvența redusă.*

Cuvinte cheie: *etică, moralitate, amorality, imoralitate, norme morale.*

Societatea din Republica Moldova traversează o cale deloc ușoară spre modernitate odată cu obținerea independenței și suveranității acestui tânăr stat, pretinzând a se alinia la lumea civilizată a Occidentului. Această aliniere se produce în ritmuri modest de mici și înregistrând succese extrem de relative și asta, după părerea noastră, din cauza crizelor de tot felul care o macină. Ori putem vorbi despre o criză generală care are mai multe aspecte/fațete – economică și politică, socială în diversele ei aspecte, și altele. Dar precum orice domeniu de existență și activitate umană are și aspect spiritual, criza morală pe care o retrăiește societatea moldovenească prevalează, lăsându-și amprenta asupra tuturor celorlalte. Anume în virtutea acestui fapt, după ce am fost încadrat în predarea disciplinei Etica în diversele ei formulări la diferite facultăți ale UTM-ului am considerat necesar să văd, analizez și apreciez cum înțeleg tinerii rolul, valoarea, însemnătatea și actualitatea comportamentului etic în

accelerarea progresului, schimbărilor spre bine a stării de lucruri de la noi din țară. Și așa cum comportamentul amoral este frâna sau vinovatul tuturor relelor de la noi – asta este părerea mea subiectivă - am considerat să le adresez studenților una din întrebări la evaluări (atestare, examen) recomandându-le să mediteze asupra acesteia. Au avut ocazia să-și expună părerea un număr destul de reprezentativ de tineri de la trei facultăți, și deși au fost rugați să inventarieze faptele rele pe care le observă în mediul lor apropiat (fapta fiind percepută ca unitate de măsură a comportamentului) mulți au recurs la găsirea răspunsului în alte surse, să le zicem mai credibile – manuale, suporturi, articole, Internet – deși o altă parte s-au conformat, aducând exemple pe care ei le consideră la temă. În cele ce urmează voi evidenția cele mai semnificative înțelegeri, percepții ale lor în ordinea arătată în titlul articolului.

Mai întâi de toate, despre conceptul de comportament amoral și formele lui în viziunea tinerilor. Cel mai frecvent răspuns la acest subpunct al întrebării a fost cel conform căruia un așa fel de comportament contravine legii de aur a moralei, reprezentând o colecție de tipuri de acțiuni umane care nu sunt considerate în nici un caz normale pentru societate în ansamblu și care a fost condamnat mereu în societate. Amoralitatea este percepută ca încălcarea principiilor, regulilor, normelor morale în multitudinea aspectelor existențiale ale omului – în familie, în instituțiile școlare, la locul de muncă, în spațiul public, în întreaga gamă de relații cu alți oameni. Alții au folosit în locul termenului de comportament amoral comportament deviant care este interpretat în același sens: comportament care încalcă normele etice și morale, care sunt consacrate în conceptul de valori umane universale într-o societate, aici acesta fiind înțeles ca refuzul voluntar de a urma, respecta aceste norme care de fapt sunt niște porunci imperative de necontestat.

Este relevant momentul că tinerii deosebesc amoralitatea de imoralitate (ce-i drept nu mulți). Imoralitatea este văzută ca o anumită alegere a subiectului, un fel de a fi, sau de a se evidenția a acestuia într-o comunitate (grup, colectiv) pentru a-și atinge scopurile, sau pentru a se distinge/deosebi de ceilalți. Ea mai este înțeleasă ca o sfidare a moralei învechite, depășite de timp, o chemare de a revizui careva norme sau reguli morale, o curățare a terenului pentru nou. Imoralitatea, menționează un tânăr, este încălcarea tuturor regulilor decenței... Ea poate avea două nuanțe: pozitivă, când imoralitatea este o formă de manifestare a protestului contra normelor și regulilor învechite/depășite, urmărind scopul schimbării sistemului social în bine, și negativă, manifestându-se în dezorganizarea funcțională a societății, care poate duce la dezagregarea/distrugerea completă a ei.

Alt moment care se cere menționat aici este utilizarea termenelor amoralitate și delicvență ca sinonimice, ceea ce ni se pare incorect, întrucât ultima ține de încălcarea legilor, codurilor respective – familiei, muncii, contravențional, celui civil etc., pe când primul ține de încălcarea normelor morale, unde judecători sunt doi: propria conștiință și opinia publică. În orice caz există o astfel de părere pe care o accept și împărtășesc și eu.

Dintre formele de comportament amoral numite și evidențiate în răspunsuri nominalizăm: dependențele de tot felul – alcool, substanțe narcotice, jocuri de noroc ș.a., chiar în cele mai inițiale forme/etape; corupția, furturile și minciunile sau înșelăciunea; manipularea, prostituția, pedofilismul; în relațiile familiale (infidelitatea soților, violența, agresivitatea, cruzimea ș.a.); în transportul obștesc (atitudinile, relațiile dintre diferite categorii de pasageri/călători); în locurile publice (vorbe tari, dure, limbaj indecent, expresii obscene); stereotipurile, prejudecățile și discriminarea ș.a. Cele enumerate reprezintă o simbioză a ceea ce au asimilat din diverse surse academice și, mai puține, propriile

observații. Atât cei, de la frecvență la zi, dar, mai ales, cei de la frecvență redusă, s-au referit la forme de comportament amoral în organizații, firme, companii.

Este destul de bogat spectrul de cauze, motive, factori care alimentează sau condiționează comportamentul amoral. Unii pornesc de la teza generală că oamenii sunt diferiți, pot fi grupați în buni și răi, după care nu ai a te aștepta la fapte bune de la oamenii răi, din contra și cei buni se-întâmplă că săvârșesc fapte urâte, adică amorale. Alții dau vina pe stat și societate, făcând comparație dintre statele înalt dezvoltate și slab dezvoltate, arătând că în primele lucrurile sunt atât de bine aranjate și organizate încât oamenilor nici prin gând nu le trăsnește să săvârșească fapte amorale, pe când în celelalte, statului chiar îi convine să existe oameni cu nevoi sociale, vulnerabili, needucați... În țările dezvoltate statul a impus niște norme drastice de comportament etic și populația își caută sau este preocupată de-ale ei: fie probleme personale, de familie, serviciul, locul de muncă ș.a. În unison cu astfel de percepere a factorilor comportamentului amoral se înscriu: inegalitatea de avere pe scară socială (venitul afectează în principal creșterea și comportamentul unei persoane: cu cât o persoană câștigă mai puțini bani, cu atât mai probabil este să degradeze); nivelul de educație (părinți neinițiați în etică sau morală, needucați, nepregătiți în acest sens produc copii needucați, ceea ce le complică munca celorlalte instituții școlare sau publice în recuperarea celor șapte ani de-acasă...); mediul social exterior divers, pestrî și contradictoriu, care poate fi tolerant sau intolerant față de tot spectrul de comportamente manifestate de diferite persoane. Acest mediu lasă cea mai mare amprentă asupra comportamentului și formează de fapt personalitatea, ori cu semnul plus, ori cu semnul minus.

În cazurile când unii respondenți se refereau la cauzele comportamentului amoral în organizații, firme, companii au fost menționate: abordarea economică și tehnică a problemelor firmei, companiei, organizației în defavoarea laturii/componentei etice; goana după un câștig cât mai mare prin decizii sau acțiuni neetice; conflictele de roluri (se întâmplă că rolul birocratic al angajatului vine în contradicție cu rolul de membru al unui grup profesional); concurența sau competiția puternică sau dură care îi face pe unii să recurgă la metode îndoielnice spre a obține biruința; stimulente inepte pentru manageri pentru comportamentul etic al angajaților; conflicte, neînțelegeri, situații stresante în organizație, firmă, companie ș.a.

Și, în sfârșit, când vine vorba de modalități de combatere a comportamentului amoral în firme, companii, organizații au fost menționate: măiestria și iscusința administrației de toate nivelele în rezolvarea conflictelor, dilemelor etice. Este considerată extrem de importantă găsirea balanței, armoniei dintre performanța economică a firmei, măsurată prin costuri, venituri, profit, dividende și cea etico-socială, și care este mult mai greu de evaluat, aceasta având mai multe coordonate, dar într-un anumit mod comprimată în maxima A face bine este un lucru profitabil, deoarece include obligațiuni, responsabilitate nu numai față de serviciu sau produs, dar și față de angajați, și față de consumatori, și față de creditori, furnizori, față de mediul înconjurător, de statul-gazdă și chiar de comunitatea internațională.

Pentru a asigura un comportament etic sunt binevenite: introducerea de standarde etice care includ valori comune, preferințe sociale, reguli de conduită – (la loc de vază și cinste s-ar cuveni să fie frumos executat și afișat Codul deontologic al firmei, care să includă, printre altele, drepturile, libertățile, obligațiunile și responsabilitatea lucrătorilor); crearea comitetelor de etică; găsirea celor mai potrivite sau elaborarea unor mecanisme eficiente atât stimulatorii cât și de contracarare a acțiunilor neetice; organizarea instruirii în această direcție, mai ales, pentru manageri și personal (dar unii tineri au menționat că și printre administratori de mai înalt rang se mai întâlnesc persoane nu prea

inițiate în etică, dar... morală știu a face...); informarea constantă a personalului, angajaților; organizarea de întâlniri, seminarii, conferințe, simpozioane pe probleme de etică. Cu referire la unii experți din lumea afacerilor, unii tineri au adus exemple de prin alte părți (state, țări) unde sunt elaborate și puse în aplicare Programe interesante de recompensă pentru angajați, care includ mecanisme atât monetare (salarii, bonusuri în numerar, premii, beneficii, opțiuni pe acțiuni și planuri de repartizare a profitului) cât și nemonetare (promoții, recunoaștere publică, bilete gratuite la un teatru sau o competiție sportivă, sau eveniment sportiv). Este evident că prin acest sistem organizațional de recompensare devin imposibile comportamentele nedorite, ceea ce și asigură funcționalitatea sănătoasă a firmei sau companiei.

Dacă totuși să vorbim la general despre combaterea oricăror forme de comportament amoral, cei care au cuprins în răspuns și această latură a întrebării, s-au referit la: revalorizarea potențialului educațional al familiei ca primă celulă a societății, ori deficitul acestor șapte ani de-acasă își lasă amprenta asupra întregului itinerar de viață a personalității. Aceasta este o chestiune sau problemă nu numai demografică, dar și social-culturală, etico-spirituală dacă se poate de spus așa.; sporirea atenției la partea umanitară a pregătirii tinerilor pentru viață, inclusiv studierea eticii la diferite niveluri în instituțiile școlare de toate tipurile sau profilurile; în unitățile de producere de toate profilurile, în administrare, guvernare cu toată arhitectura lor organizațională să-și găsească și să funcționeze organe speciale aparte și independente – comisii, comitete, sau cum nu s-ar numi ele, de integritate; același lucru – în alte structuri și organisme sociale (în partidele politice, sindicate, medicină, sănătate, învățământ, ONG-uri, organizații sportive etc.; ridicarea coeficientului energiei folositoare a societății civile, a opiniei publice în neutralizarea oricărei forme de comportament amoral. Voi face aici o remarcă aducând spusele dure ale unui tânăr: societatea contemporană a atins apogeul amoralității și așa merge în continuare...anormalul devine normă, ceva obișnuit...depășirea acestei stări de lucruri este o sarcină foarte complicată și complexă... soluția ar fi ca oamenii de pe băncile școlare să învețe și să știe ce e bine, corect, pe dreptate și ce e rău, incorect, nedrept...concluzia acestuia e cam pesimistă: doar lăsând ca totul să cadă în haos și ruine, se va putea construi o lume mai trainică și mai bună.

Unii din respondenți au abordat și chestiunea metodelor de combatere a comportamentului amoral, considerând valabile două metode: cea pedagogică, care presupune discuții profilactice, fără muștrări și interdicții, când persoanelor corespunzătoare în mod verbal li se explică încorectitudinea cutărilor sau cutărilor acțiuni sau inacțiuni, și, metoda sancțiunilor (psihologice sau chiar juridice, în dependență de gravitatea faptei); și aici lucrează vorbele, convingerea, dar aici trebuie găsite cele mai potrivite și eficiente pedepse, care-ar fi de învățăminte nu numai pentru persoana concretă dar și pentru alții.

Concluzii:

1. Cele menționate dovedesc o înțelegere corectă de către tinerii studioși de la UTM a temei și problemei. Ele reprezintă o generalizare sintetizată a celor relatate în răspunsuri.

2. Poziția civică care le este proprie și pe care o deduc din conceptele lor este bună, morală, sănătoasă. Ei conștientizează actualitatea și seriozitatea problemei și sper să nu fie indiferenți în a contracara formele de comportament contrarii normelor etice.

3. În fond rezolvarea problemei ar fi armonizarea factorilor obiectivi și subiectivi conform cerinței Legii de aur a moralei.